

Горан Дринчић¹
Институт за старе језике
Универзитет Црне Горе

АНАЛИЗА ЛЕКСИКЕ У ДИСКУРСУ ИНТЕРНЕТ ЧЕТОВА: ОМЛАДИНСКИ ЖАРГОН

У овом раду даје се кратак осврт на употребу омладинског жаргона као специфичног дела лексике која карактерише дискурс интернет четова. Усвајајући социолингвистичку перспективу, аутор описном методом покушава утврдити основне узусе који карактеришу жаргонизацију језика чета, те издваја могуће мотиве употребе лексике која је део омладинског жаргона у овом регистру. Примери жаргона идентификовани у одабраном корпусу анализирају се у оквиру трију засебних категорија издвојених по начину настанка жаргонизма на оне настале метатезом, оне позајмљене из других језика и оне настале суфиксацијом. У раду се прави и паралела између омладинског жаргона у његовом природном окружењу – говору младих из урбаних градских средина, и онога присутног у писаном електронском дискурсу интернет четова.

Кључне речи: социолингвистика, интернет, чет, омладински жаргон, метатеза, позајмљенице, суфиксација

Увод

Технолошка револуција чији смо сведоци те развој и нагла популаризација нових средстава комуникације – у првом реду компјутера, мобилних телефона али и њихових хибрида, умногоме ревидирају традиционална схватања језика. Интернет је већ одавно постао главни извор информација, доминантно средство за забаву младих али и врло популаран метод комуникације. И као што је то било кроз историју, нова средства комуникације мењају не само начин комуникације већ и језик којим се та комуникација одвија. Такав је, наиме, случај био са новинама, телефоном и телевизијом, а тако је и данас са интернетом. Медијум комуникације, више је него очигледно, утиче на структурне карактеристике језика. Другим речима, људи имају склоност да језик прилагођавају конкретной комуникацијској ситуацији. Како каже Кристал, у природи је језика да рефлектује и прилагођава се социолошким и технолошким променама (2010: 414).

Утицај технологије видљив је у целокупном дискурсу интернета са свим различитим видовима комуникације на њему (имејл, форуми за дискусију, друштвене мреже итд.). Ипак, начин на који технологија

¹ gorandr@live.com

утиче на комуникацију односно језичку структуру најбоље се одсликава у чету. Како у својој студији о језику интернета истиче Кристал, „(...) синхроне чет интеракције су те које проузрокују најрадикалније лингвистичке иновације (...) које утичу на више основних конвенција традиционалне писане и говорне комуникације” (2006: 135). Сличан став заузима и Радић Бојанић (2007: 3) када каже да је „(...) дискурс електронских ћаскаоница најдинамичнији од свих новонасталих видова комуникације на интернету (...) и показује највише језичких промена у односу на традиционалне начине комуницирања, те стога нуди много поља за истраживање”. Језичке новине које са собом доноси језик интернет чета огледају се на више различитих нивоа попут лексике, типографије, синтаксе, прагматике итд, међутим, области у којима су оне најочигледније су писање и лексика као нивои језика који су најотворенији за иновације и девијације од стандарда (в. Кристал 2006: 96). Фокус овога рада биће управо на лексичи, односно употреби омладинског жаргона.

Природа и дискурс интернет чета

Пре него што пређемо на дискусију о омладинском жаргону у језику чета потребно је у кратким цртама објаснити сами концепт чета као комуникацијског медија. Дакле, шта је уопште чет? У најкраћем, ради се о програму који омогућава корисницима међусобну синхрону писану комуникацију посредством компјутера или других електронских уређаја за комуникацију². Размена исказа одвија се куцањем текста на уређају који се користи. Програм по правилу омогућава да све оно што један корисник откуца на свом уређају сви други учесници добију и прочитају истовремено или који тренутак касније, уз то што често постоји и могућност тзв. приватне комуникације у којој су поруке видљиве само њиховом аутору и примаоцу. Корисницима је за комуникацију односно писање порука на располагању тастатура (права или виртуелна) са свим знаковима на њој (в. Радић Бојанић, 2007: 33). У зависности од врсте чета, програм најчешће активирамо тако што се региструјемо и изаберемо надимак, након чега можемо учествовати у дискусији.³ При том, оно што комуникацијску ситуацију чета чини битно различитом у односу

2 Овде се у првом реду мисли на паметне телефоне, таблет, нетбук и друге сличне уређаје. Наиме, технолошке иновације на пољу мобилних комуникацијских уређаја све више бришу разлику између ових врста уређаја и компјутера. Штавише, неки од аутора који су спроводили паралелна проучавања конвенција писања на корпусу чета и смс порука у француском језику (в. Жаке, 2007: 90) тврде да нису пронашли појаве који би биле основ разликовања ова два вида комуникације. Када је у питању чет, програмима са којих је преузет материјал за ово истраживање било је могуће приступити са свих наведених врста уређаја, укључујући и мобилне телефоне са приступом интернету.

3 Од деведесетих година прошлог века различити софтвери и програми за чет доживели су невероватну експанзију те се данас осим за забаву (засебно или у склопу интерфејса имејл налога или друштвених мрежа) користе и као средство озбиљне комуникације, увезујући корпоративне базе података, омогућавајући комуникацију на електронским конференцијама итд.

на друге видове комуникације посредством интернета попут имејла или форума за дискусију је пре свега синхроност, тј. непостојање временског застоја у пријему поруке и слању одговора, као и најчешће неформална природа комуникације, анонимност учесника у конверзацији, те ефемерност као резултат брзине одвијања комуникације.

Формално гледано, као што је већ речено, дискурс чета је писани језик који настаје куцањем порука помоћу тастатуре или екрана осетљивог на додир. Ипак, бројне студије основних карактеристика језика чета у поређењу са особеностима писаног односно говорног језика показују да су у језику чета присутни елементи и једног и другог. По речима Радичић Бојанић, „тако се овде мешају особине писаног и говорног језика у тој мери да је немогуће утврдити коме полу од та два он припада, па се све више аутора залаже за редефинисање ионако сувише опште поделе на говор и писање и предлаже увођење трећег типа – језика електронске комуникације” (2007: 7). На истом фону је и Кристал који иде и корак даље и говори о сада већ сасвим извесном развоју интернет лингвистике као новој грани науке о језику (2011: 1). Било како било, међу карактеристикама језика чета које су много више везане за домен говора него писаног текста су превасходно синхроност комуникације, кратке поруке, упадице, узречице, дигресије, употреба скраћеница, те специфичност говора младих која је у центру пажње овог рада – жаргон.

Омладински жаргон

Ранко Бугарски жаргон дефинише као „сваки неформални и претежно говорни варијетет неког језика који служи за идентификацију и комуникацију унутар неке друштвено одређене групе – по професији, социјалном статусу, узрасту и слично – чије чланове повезује заједнички интерес или начин живота (...)”⁴ Жаргон, наводи он, „настаје као резултат особеног, спонтаног и по правилу анонимног вербалног стваралаштва, особито млађих генерација. Тако ослобођена језичка енергија испољава се изворно жаргонски, или пак кроз жаргонску прераду елемената домаћег језичког стандарда, архаизама, дијалектизама, па и професионализама, као и преузимањем жаргонизама из других језика.” (2003: 9–14).

Када је у питању подела жаргона, основна је она на стручни и омладински. У оваквој констелацији под стручним подразумевамо превасходно језик струке, односно специфичну и уско стручну терминологију карактеристичну за различите области живота и рада. Тако, на пример, често можемо чути о медицинском или правничком жаргону. С друге стране, омладински жаргон настаје доминантно као резултат глобалне жеље млађих генерација за истицањем односно креирањем

4 За поједине жаргоне користе се и међународни термини арго и сленг, док су код нас присутни и појмови шатровачки и фрајерски. Ипак, најадекватнији генерички термин који обухвата све наведене варијетете јесте жаргон, па тако можемо говорити о, на пример, стручном, шатровачком или фрајерском жаргону (в. Бугарски, 2003: 9–12).

језички препознатљивог израза. На тај начин, млади различитим језичким средствима граде лични и групни урбани идентитет у уверењу да тиме доказују своју модерност и отвореност. На основу наведене поделе, није тешко утврдити да жаргонизми у језику чета доминантно припадају управо домену омладинског жаргона.

Анализом жаргонизама идентификованих у одабраном корпусу, издвојили смо три најучесталије категорије, те поделили пронађене примере према начину њиховог постанка на жаргонизме настале метатезом, оне настале директним позајмљивањем из енглеског, те оне настале суфиксацијом.⁵

Метатеза

Појам метатезе односи се на замену места језичких јединица – слова, гласова или слогова у оквиру речи, или речи у склопу реченице. На пример, *сељак* постаје *љаксе*, *пиво* – *вопи*, а *музика* – *зикаму*. Ћосић (2004: 14) метатезу дефинише као „стручни назив за извртање слогова”, док Симеон (1969: 815) и Кристал (2010: 338) појму метатезе осим замене места слоговима додају и димензију замене места слова у речи односно речи у реченици. Појава жаргонске метатезе присутна је у српском, као и у неким другим језицима⁶, а у најширим круговима познатија је као *шатровачки* (Ћосић 2004: 14). Шатровачки је, као уосталом и жаргон младих уопште, најприсутнији у урбаним градским срединама односно говору младих из таквих окружења. С друге стране, у писаном језику, овај феномен је много мање присутан, али се његова учесталост повећава са новијим видовима неформалне електронске комуникације посредством интернета.⁷

Метатеза се, каже Ћосић (2004: 14–15), не врши произвољно већ по чврстим правилима. Он наиме, уз опште правило које гласи да се први слог пребацује на крај речи и постаје последњи те да се шатровачка реч, када су у питању именице, мора завршавати самогласником, наводи три разлога због којих је дистрибуција шатровачког ограничена. Прво, реч која није често у употреби не подлеже метатези јер неће одмах бити разумљива. Друго, реч која извртањем добија незанимљив или тешко изговорљив

5 Предмет анализе овога рада чини корпус од 20.000 речи прикупљених са више домаћих четова током лета 2010. и 2011. године. Сви примери наведени у раду дати су у изворном облику, онако како су их у датом моменту видели учесници конверзације, при чему се једина интервенција аутора истраживања огледа у прикривању имена тј. надимака корисника.

6 Феномен метатезе присутан је, између осталог, и у француском језику где је познат под називом *verlan*. Како објашњава Жаке, *verlan* служи комуникацији међу тинејџерима а његово значење је неразумљиво одраслима. И сам назив има симболичко значење; кодирање се састоји у инверзији слогова или слоговних елемената, а сама реч *verlan* потиче од *l'envers* што значи обрнуто (в. Жаке, 2007: 107). Ћосић (2004: 14) наводи занимљиву сличност између српског шатровачког и француског *verlan* која се види на примеру жаргонизоване лексеме телефон: *phonetelé* – фонтеле.

7 Осим електронског дискурса, примере употребе шатровачког односно метатезе у писаном језику бележимо и у језику уличних графита.

облик такође неће заживети у употреби. Овде додуше, има изузетака (*гечко* – *чкоде*, *фудбал* – *дбалфу*). И треће је правило презасићености – ако би се све речи извртале метатеза би изгубила ексклузивност, а самим тим и драж.

Метатези иначе, осим именица које су најчешће, подлежу и друге врсте речи као што су глаголи (*пази* – *зипа*, *писти* – *стипи*), и придеви (*чудан* – *данчу*, *згодан* – *данзго*). Када су у питању именице, Ђосић (2004: 15) примећује да се метатези не подвргавају само именице у номинативу већ и оне из косих падежа, најчешће акузатива и генитива – *фука* (кафа), *вушра* (трава), или пак вокатива – *шебра* (брат).

У анализираном корпусу дискурса чета, и поред тога што се формално гледано ради о писаном језику, нису пронађени примери метатезе који би сугерисали другачију употребу у овом домену у односу на говорни језик, из кога, као што смо већ истакли, жаргон потиче. Неки од забележених случајева дати су у Примеру 1.

- (1) Учесник 1: *odoh na vopi*:) *uživajte*
- (2) Учесник 2: *hahaha =D mWa u vugla moju :-**
- (3) Учесник 3: *Wozdra ja na 5 min*
- (4) Учесник 4: . . . *SRKI, tebra . . pitaj četere . oni sve znaju . =D ae*
- (5) Учесник 5: *Deki, ti si bas perverzani! To mi se djasvi*
- (6) Учесник 6: *ti ukljuci zakto =D*

Пример 1.

Као што се из горњих примера види, метатезом се у језику чета жаргонизују превасходно именице (*живо* – *vopi*; *мозак* – *zakto*), укључујући и оне у косим падежима (*глава* – *vugla*; *браће* – *tebra*), али и глаголи (*свиђа* – *djasvi*), узвици (*здрavo* – *wozdra*) и друге врсте речи. Што се тиче учесталости метатезе по врстама речи, обрадом целокупног корпуса закључујемо да су, као и у говору, најчешће именице, али овом типу жаргонизације подлежу и глаголи, придеви, те читаве фразе – *фука ђусла* (слађа кафа) – у којима се врши двострука метатеза, она на нивоу лексеме (пермутација слогова) и она на нивоу фразе (замена реда речи).

Позајмљенице

Позајмљенице из страних језика, превасходно енглеског, честа су појава у језику младих те се стога често сврставају у домен жаргона, ако не због начина настанка онда због начина употребе (в. Радић Бојанић 2007: 61). Жаргонска квалификација, каже Бугарски (2003: 109), „не пристаје само конкретним језичким јединицама као таквим, него – често још и више – њиховој неумереној и неприкладној употреби”. А управо је таква употреба англицизама у дискурсу чета. Наиме, позајмљенице у овом контексту не служе својој првобитној сврси тј. попуњавању лексичке празнине у језику циљу, већ су пре свега одраз жеље говорника да се на неки начин истакну. Како каже Прћић (2005: 144), мотив употребе великог броја англицизама код младих добрим делом лежи

у њиховом уверењу „да су због тога модернији, отменији и друштвено надмоћнији – односно да су *COOLturniji*”. Њихова претерана употреба се, сагласна је Панић Кавгић (2006: 19), „не може објаснити ничим другим до пуким покушајем говорника или писца да што верније прати актуелну, глобалну или локалну, језичку моду, употребом позајмљеница као статусног симбола”.

Наравно, утицај страног (енглеског) језика не мора се нужно реализовати позајмљивањем лексеме; он може бити и у домену синтаксе, семантике итд. Како каже Прћић (2005: 59), англицизам, осим речи или морфеме из енглеског која се користи у српском, може означавати и „реч, синтагму или реченицу у српском језику чија употреба одражава и/или следи норму енглеског језика – ортографску, фонолошку, граматичку, семантичку или прагматичку”.⁸ Ове димензије утицаја, међутим, излазе из домена жаргона у области лексике те ћемо се за ову прилику задржати на позајмљивању лексема.⁹

Ево неких од примера забележених у корпусу:

- (1) Учесник 1: *u skladu s nickom, Miljan:*
- (2) Учесник 2: *Zaljubljenost ima lepši filing šteta št0 kratk0 traje:-)*
- (3) Учесник 3: *Pizzzzzo,hello*
- (4) Учесник 4: *Mora da sam propustio neki post, jer sam na trenutak bio off.*
- (5) Учесник 5: *sanjiva, sorry, obnevideo sam:D*
- (6) Учесник 6: *sori na caps*
- (7) Учесник 7: *Pwt na javni sam питао, на јавни одговори. Hvala by the way*

Пример 2.

Као и у случају метатезе, ни по питању англицизама нису уочене битне разлике по питању њихове употребе у говорном језику односно језику чета. Што се тиче правила транскрипције позајмљеница, није опажена униформност већ се подједнако користе и дословно преписивање оригиналне лексеме и произвољна транскрипција (*sorry – sori*), као и форме транскрибоване у складу са важећим правописним начелима.

Неки од горе наведених примера (6, 7) могу се сврстати и под феномен промене кода (енг. *code-switching*), још једне појаве која се, као и жаргон уопште, углавном везује за говорни дискурс али је присутна и у језику интернета, превасходно синхроним видовима комуникације на интернету попут чета.¹⁰ Ово је такође релативно чест феномен у

8 По Прћићу, (2005: 78), англосрпски језик манифестује се између осталог на нивоу правописа (вебсајт уместо вебсајт), семантике (борд уместо одбор, саит уместо са-станак), прагматике (моје име је... уместо зовем се...) итд.

9 У оквиру категорије лексема као често позајмљивана категорија речи могу се издвојити и енглеске скраћенице, нарочито акроними (*lol, omg, btw, wtf* и сл.).

10 Промена кода дефинише се као „раширена пракса комбиновања елемената двају језика током исте интеракције између билингвала” (Бугарски, 1997: 128). Иако често није лако повући црту између позајмљеница и промене кода, устаљене и асимиловане позајмљенице обично се не третирају као промена кода, већ се тако доживљавају језички елементи који се својом неадаптираношћу истичу у тексту. Такви су на пример, изрази *окау* или *sorry* на крају реченице, дужи сегменти на енглеском уметнути у

компјутерски посредованој комуникацији међу младима и потврђује тезу о жељи учесника у конверзацији да се коришћењем страних синтагми или реченичних структура истакну или на тај начин прикрију значење исказа.

Гледано по врстама речи, предњаче именице, заменице и глаголи, али се позајмљују и бројеви, прилози, везници итд. Као што је речено, није реткост ни позајмљивање фраза (*by the way*).

Суфиксација

Жаргонизми настали суфиксацијом најбројнији су, уз позајмљенице, у говору младих. Анализирајући творбени механизам суфиксације, Бугарски (2003: 20) набраја укупно 45 форманата који се користе у том процесу, међу којима су неки од најчешћих *-а̄к/-ња̄к/-ља̄к*, *-ција*, *-ија̄га*, *-ској*, *-уља*, *-ара*, *-ача*, *-оња*, *-чина*, *-чуџа*, *-инџ* итд. Сви форманти су, елаборира Бугарски (2003: 88), „у граматичкој служби извођења именица, и то најчешће из именичких и придевских, а ређе глаголских, прилошких или каквих других основа”. Неки форманти, каже се даље (2003: 33, 88), своје основе скраћују, док код неких других идиоматичност претеже над економијом.

Питање економичности израза нарочито је занимљиво са аспекта чет комуникације и принципа језичке економије који у њој владају због технолошких ограничења која намеће медијум те велике брзине одвијања конверзације. Чет је наиме изузетно ефемеран вид комуникације, поруке се на екрану смењују великом брзином те је за учествовање у дискусији потребно брзо читање и писање. Из тог разлога, учесници конверзације често користе различите технике скраћивања, симболе итд. Ипак, анализирајући идентификоване примере жаргона, закључујемо да се у дискурсу чета користе обе поменуте врсте форманата, те да је учесницима конверзације, када су у питању жаргонизми, њихова експресивна функција знатно испред језичке економије.

- (1) Учесник 1: *Ko se owolke kretene pokacit na crnjak. . .uh*
 (1) Учесник 2: *Rakijada max?jel?*
 (1) Учесник 3: *Bio bi glumčina jbga. .misim odradio je pinkija vrh. . .*
 (1) Учесник 4: *Of.dino. Konju .srednjak.*
 (1) Учесник 5: *WuK .. ne slusam narodnjake*
 (1) Учесник 6: *ako si dobro da te mivam na brzaka*

Пример 3.

У вези с процесом жаргонизације занимљива је појава присутна како у говору младих тако и у дискурсу чета а коју чини комбинација процеса позајмљивања и творбеног механизма суфиксације чиме настаје амалгам енглеске основе и српског жаргонског суфикса (*lol* – лолчина).

реченицу или читаве реченице на енглеском у оквиру домаћег дискурса (в. Ињац 2005: 130–133).

Тако *lol* (енг. *laughing out loud*) означава нешто што је смешно, док *лолчи-на* представља ситуацију која је јако или урнебесно смешна.

Што се пак врсте речи тиче, суфиксацијом се далеко највише жаргонизују именице, али се јављају и примери жаргонизације других врста речи.

Закључак

Статистичком обрадом издвојеног материјала дошли смо до податка да је укупно учешће свих наведених врста омладинског жаргона у анализираном корпусу нешто испод 2%, при чему су најбројнија категорија позајмљенице (укључујући промену кода), а затим следе жаргонизми настали суфиксацијом односно метатезом. Иако се на први поглед ради о невеликом проценту, мора се имати у виду да је омладински жаргон доминантно обележје говорног језика те да је у писаној форми много ређи. Штавише, ако знамо да су у језику чета осим жаргона присутна и многа друга обележја говора (узречице, дигресије, средства невербалне комуникације итд.), наведеним подацима о заступљености жаргона потврђује се теза о језику чета као језичком виду између говора и писања.

Када је у питању мотив употребе жаргонизама односно узрок њиховог присуства у језику чета, с обзиром на то да су сви жаргонизми идентификовани у анализираном корпусу у употреби и у говору младих, односно да уз изузетак неколико акронима позајмљених из енглеског нису идентификовани жаргонизми својствени искључиво чет комуникацији, закључујемо да се ради о упливу говорног језика у дискурс чета и жељи учесника у конверзацији да је учине спонтанијом, односно да чет приближе разговору лицем у лице. На овај начин, млади употребом жаргона потврђују свој урбани идентитет и припадност групи, што је посебно битно ако се има у виду друштвена димензија чет комуникације. Уз ово, међутим, један од доминантних мотива за употребу омладинског жаргона у дискурсу чета несумњиво је и игра језиком, као што је то уосталом случај и у свакодневном говору младих. Поред мотива игре и већ споменуте жеље да се искаже припадност чет заједници, не треба занемарити ни стенографску функцију жаргонизама (посебно када је у питању метатеза), иако се може претпоставити да она због типичне структуре корисника чет програма тј. чињенице да велику већину учесника ове врсте комуникације чине управо млади, није изражена у мери у којој је то у говору где је једна од главних функција омладинског жаргона, нарочито неких његових подврста попут шатровачког, управо прикривање значења односно жеља да се комуникација учини неразумљивом одраслима.

Литература

- Бугарски 1997: Р. Бугарски, *Језици*, Београд: XX век.
- Бугарски 2003: Р. Бугарски, *Жаргон*, Београд: XX век.
- Жаке 2007: А. Jacques, Neography: Unconventional Spelling in French SMS Text Messages, у: В. Danet and S. Herring, (ур.), *The Multilingual Internet: Language, Culture and Communication Online*, New York: Oxford University Press, 87–116.
- Ињац 2005: G. Injac, Loanword or Code-switching? English Language in Serbian and Polish Written Discourse, *Socjolingvistika*, t. 19, Varšava, 130–133.
- Кристал ³2010: D. Crystal, *The Cambridge Encyclopedia of Language*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Кристал 2011: D. Crystal, *Internet Linguistics: A Student Guide*, Abingdon: Routledge.
- Панић-Кавгић 2006: О. Панић-Кавгић, *Колико разумемо нове англицизме*, Нови Сад: Змај.
- Прћић 2005: Т. Прћић, *Енглески у српском*, Нови Сад: Змај.
- Радић Бојанић 2007: В. Radić-Bojanić, *Neko za chat?!*: Diskurs elektronskih časkaonica na engleskom i srpskom jeziku, Novi Sad, Futura publikacije.
- Симеон 1969: R. Simeon, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, Zagreb: Matica hrvatska.
- Ћосић 2004: П. Ћосић, Правила жаргонске метатезе, *Језик данас* 19–20, Нови Сад, 14–17.

Goran Drinčić**ANALYSIS OF LEXICON IN INTERNET CHAT-GROUPS DISCOURSE: SLANG**

Summary

The author briefly reviews the use of slang in the discourse of Internet chat-groups. Identified examples are analysed under three separate categories distinguished on the basis of their origin to slang created through metathesis, loan-words, and slang created through suffixation. The paper also compares the slang used in its natural environment – speech, and the slang present in written electronic discourse of Internet chat-groups.

Key words: Sociolinguistics, Internet, chat-groups, lexicon, metathesis, loan-words, suffixation

Примљен у септембру 2013.
Прихваћен у децембру 2013.